

Glorious Gazing

פרשת חקת תשע"ט

NUMBERS

PARASHAS CHUKAS

20 / 26-29 — 21 / 1-5

⁴ They journeyed from Mount Hor by way of the Sea of Reeds to go around the land of Edom, and the spirit of the people grew short on the way. ⁵ The people spoke against God and Moses: "Why did you bring us up from Egypt to die in this Wilderness, for there is no food and no

water, and our soul is disgusted with the insubstantial food?"

⁶ God sent the fiery serpents against the people and they bit the people. A large multitude of Israel died. ⁷ The people came to Moses and said, "We have sinned, for we have spoken against HASHEM and against you! Pray to HASHEM that He remove from us the serpent." Moses prayed for the people.

⁸ HASHEM said to Moses, "Make yourself a fiery [serpent] and place it on a pole, and it will be that anyone who was bitten will look at it and live." ⁹ Moses made a serpent of copper and placed it on the pole; so it was that if the serpent bit a man, he would stare at the copper serpent and live.

26

הַנִּחְשִׁים הַשְּׂרִיפִים — *The fiery serpents.* The poison in their fangs made their victims feel as if they were burning. Snakes were the fitting agents of punishment. The primeval serpent had slandered God to Eve and was cursed forever (*Genesis* 3:1-15); it was punished by not enjoying the taste of its food. Now, it punished the ungrateful slanderers who defamed the food that had a multitude of flavors (*Rashi*).

⁷. They begged Moses to pray that God accept their repentance and remove the serpents. Once a natural force has been unleashed, special merit is needed to remove it or protect against it, even if the sin that caused it has been forgiven (*Or HaChaim*).

246 / MESSAGES FROM RAV PAM

3

This *pasuk* described the peoples' grievances about the Heavenly *manna*. As noted in the Gemara (*Yoma* 75b), the *manna* was totally absorbed in the body and left no waste products. Instead of appreciating this great kindness from Hashem, the people bitterly complained, "Is it normal for a human being to ingest but not to excrete? The *manna* will eventually blow up in our innards!" This is counted among the ten *nisyonos* (trials) with which the nation tested Hashem in the *Midbar* (*Avos D'R' Nassan* §38).

Hashem was greatly angered by their ingratitude for His blessings and sent the fiery serpents against the people and they bit the people. A large multitude of people died (*ibid.* 21:6). *Rashi* says that this punishment was measure for measure. When the

primeval snake slandered Hashem to Chavah, it was punished by being able to taste only the flavor of dust in whatever it ate. "Let the snake come and bite those ungrateful Jews who had slandered Hashem by complaining about the *manna*, which had a multitude of tastes."

What could be undesirable about a Heavenly food that has all the tastes one could wish for (except those that could be harmful to pregnant and nursing women)? The answer is, as noted earlier (11:4), the rabble that was among them הַתְּאוֹרֵי הַתְּאוֹרָה, cultivated a craving. This means that they did not actually have a desire for real, earthly food. They incited the desire in themselves. They felt

2a

4-9. A new challenge and miracle. The rigors of travel took a toll and the people complained without justification, provoking God's anger until Moses saved them. It began when they took a roundabout detour to skirt the land of Edom, which God had forbidden them to attack and which had denied them access (20:20-21), and they feared that they, like their ancestors, were moving away from the Land and would die in the Wilderness (*Rashi*).

5. וַבַּמָּוֶה — *And Moses.* They knew that everything Moses did was at God's command, but they blamed him for not pleading with God to let them enter the Land by the quickest and shortest route (*Or HaChaim*).

כִּי אֵין לָהֶם וְאֵין מַיִם — *For there is no food and no water.* They clarified why they were so sure they would die in the Wilderness: because the place was too desolate to support agriculture. They were punished for grumbling needlessly, since water from the miraculous well followed them everywhere and they had manna to eat (*Rabag*).

2c

8. Even people who had been bitten were cured when they looked at Moses' copper serpent.

The Sages said (*Rosh Hashanah* 29a), "Does a serpent cause death or life? Rather, when they looked upward and subjected their hearts to their Father in Heaven they were healed, but if not, they died" (*Rashi*). God could have healed them without the serpent, but then they would have thought they were cured through natural means (*B'chor Shor*).

9. God had not specified the material from which Moses was to fashion his serpent, but he chose נְחֹשֶׁת, copper, because it contains the letters of נִחַשׁ, the serpent that was attacking the sinners (*Rashi*). It was a miracle within a miracle; the source of the destruction was the source of healing (*Ramban*).

4

that life was too dull for them; every day the same thing, *manna* in the morning and *manna* in the evening. They wanted some excitement, and therefore cultivated a craving to complain about the *manna*. This was what elicited the wrath of Hashem.

If someone lacks something and cries out in bitterness, that is understandable. But to cultivate a craving — to purposely awaken a desire for something that one does not need, or to complain about something as perfect and good as the *manna*, and slander it as insubstantial and disgusting — that evokes Hashem's anger and punishment.

Sadly, there are some people who are blessed with all the good that life has to offer — health, wealth, success, *nachas*, etc. — and still look to find something to *krechzt* and complain about. This *parashah* clearly depicts how wrong such behavior is and how despicable it is to Hashem.

R. Hirsch

כִּי אֵין לָהֶם וְאֵין מַיִם. This cannot mean that they lack the nourishment they require, for they immediately admit that they do have "לחם." What they miss is the kind of food and drink people normally have. The nourishment with which they had been provided by miracle, without any effort on their own part, had become monotonous to them. God's grace, His special providence, which had guided them daily for forty years, had become for them routine, and their discontent caused them to denigrate the nutritive value of the *manna*. They called it לחם הקליל; according to the *Pesikta*, a light, easily digestible food, so easily digested that it was נימוח באבריים (*Midrash Shochar Tov* 78:3, cited by *Yalkut Shimoni* ad loc.), נבלע ברמי"ח איברים (*Yoma* 75b); it was completely absorbed by the body and used up entirely to reproduce the body's tissues. In their sight, this excellent quality of the *manna* became a drawback; the *manna* was not substantial enough for them.

ראוי לחזור ולהדייג, שדרגת בני דור המדבר גבהה ושגבה מעבה לכל מה שאנו מסוגלים לשער, עד שהקטן שבהם היה גדול בהרבה מן הענקים שבינותינו. הגע בעצמך, הן היה זה דור שמוזנז היה הלחם שמלאכי השרת אוכלים אותו, ומוזנזים היו מכל עבר על ידי עוני כבוד אלוקים, ומי מאיתנו מסוגל להעלות על דעתו גובה רוחני כזה? אולם דוקא בשל רום שיעור קומתם הם נדרשו להיטהר אפילו משמץ נדנד הקרוב לחטא, וכיון שלא עשו כן, התביעות כנגדם היו חמורות.

9 והיו מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ובכר קבעו חכמינו ז"ל שזוהי הדרך היחידה להיות נשמר מפני עצת היצר, כמו שאמרו במשנה (אבות פ"ב מ"א) והיו מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. ובגמרא (בבא בתרא ע"ח:) דרשו הוראה זו מן התורה בפסוק האמור בפרשתנו דכתיב (כא כז) 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון, ודרשו, 'על כן יאמרו המושלים' אלו המושלים ביצרים 'בואו חשבון' בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, 'תבנה ותכונן' אם אתה עושה כן תבנה בעולם

קצב משחת על כן יאמרו המושלים בואו חשבון שמון

ר קאמן

11 אינו עולה על מה שנחלו בני ישראל את הארצות האלו, אלא רק על כיבוש סיחון הוא אומר זאת, שהקב"ה 'נתן את ארצם של עמון ומואב לנחלה' לסיחון, וזה היה נס אחד שעליו אנו מודים הודאה אחת כי לעולם חסדו. ועל ידי נס זה נעשה הנס שלאחריו, שאת אותם ארצות נתן 'נחלה לישראל עמו' מידו של סיחון מלך האמורי.

הזה ותכונן לעולם הבא, ע"כ. ודקדקו המפרשים מה שייכות דברי מוסר הללו בפסוק זה, והיכן ראו כאן רמז למלחמת היצר וחשבון הנפש הכרוך בו.

אכן הביאור הוא בהקדים מה שראיתי מוכא בסידור 'עיון תפילה' להגאון מחבר ספר 'הכתב והקבלה' עה"ת, לפרש מה שבפרק 'הלל הגדול' (תהילים קלו) מונה דוד המלך ע"ה את הניסים הרבים שעשה הקב"ה עם בני ישראל, וכשמגיע לניסי מלחמת סיחון ועוג אומר 'ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו, נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו' (פסוק כא-כב), ולכאורה אינו מובן למה מונה נס אחד בשני פסוקים, והרי יותר היה לו לומר 'ונתן ארצם לנחלה לישראל עמו'.

ובהקדמה זו מיושב שפיר מה שראו חז"ל לדרוש דרשה זו דוקא בפרשת מלחמת סיחון, כי אנו רואים כאן שבשעה שכבש סיחון את הארצות האלו היה שמן וצוהל על גבורתו וחוזק עמו ועל ניצחונו הגדול נגד מלכי עמון מואב, והאמת היתה שכל שמחתו לריק היתה ולא היתה כאן שום גבורה, שהרי כל מה שכבש ארצות אלו היה רק בכדי שהוא והם יפלו לידי בני ישראל.

ומפרש לפי מה שדרשו חז"ל (חולין ס:) 'עמון ומואב טיהרו בסיחון', פירוש, שעל ידי סיחון נטהרו ארצות מואב ועמון עבור בני ישראל. כי בתחילה אסר הקב"ה על בני ישראל לרשת את ארץ מואב כאמור (דברים ב ט) 'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה', וכמו כן נאסרו בני ישראל ללחום עם עמון כאמור (שם פסוק ט) 'וקרבת מול בני עמון אל תצורם ואל תתגר בם'. ולכן, כשרצה השי"ת שבני ישראל ירשו את הארצות האלו, הוצרך סיחון לכבוש אותם מקודם לידו ויעברו מרשות עמון ומואב לרשות האמורי, כדי שלאחר מכן יוכלו בני ישראל לרשת אותם לעצמם.

ובכך אנחנו לומדים בזה על נחיצות החשבון והמחשבה שיש לחשב ולבחון תמיד 'הפסד מצוה כנגד שכרה', שיתבונן האדם במהלך הדברים איך שהקב"ה ישב וחישב חשבונות בעבור בני ישראל, ועשה שחוק והיתול ממלך האמורי כאילו הוא בגבורתו מנצח וכובש מדינות אדירות, וכל זה לא היה אלא בשביל בני ישראל שיוכלו לשבת בהם בהרחבה. ומה ילמוד לעצמו לחשב את כל מעשיו ומהלכיו ומה שהיצר מנסה לעולל לו, ויבין שאפילו אם נראה לו לפעמים שירוויח אם לא יעשה איזו מצוה או אם ח"ו לא יתאפק ויעבור עבירה בפועל, אבל באמת הלוא הנאה זו איננה טובה כלל כי בוודאי יצמח ממנה רעה גדולה שתפסיד אותו הרבה יותר ממה שחושב עתה להרוויח.

ועל פי זה מבוארים הפסוקים בתהילים, שהפסוק הראשון 'ונתן ארצם לנחלה'

12 ושכר עבירה כנגד הפסדה ובנקודה זו מובדלים בני ישראל לטובה משאר אומות העולם, שדרכם של הגויים הוא לחיות חייהם בלי התבוננות, רק לשמוח בטובת העכשיו ולא לחשוב על העתיד, ולעולם לא יעשו חשבון שמא הטוב ההווה מגיע על חשבון העתיד, ולא יבינו שישנו 'עושר השמור לבעליו לרעתו'. וכך דרכו של הבורא ית' להעצים

7 ויש לרדק בכוונת הענין, שאם כוונת עשיית הנחש היתה לעורר את לבם לתשובה, הרי לא היה צריך לזה כלל, כי כבר הביעו חרטה על מעשיהם ושבו בתשובה שלימה כשבאו אל משה ואמרו 'לו 'חטאנו כי דברנו בה' ובך' ומה צורך היה עוד בהעמדת הנחש על הנס, הלא בתפלת משה די היה לאחר שבקשו ממנו להתפלל עליהם.

וביאר בחתם סופר, שכוונת ישראל בבקשתם להתפלל זיטר מעלינו את הנחש היתה שיתפלל אל ה' אודות הנחש הקדמוני הוא היצר הרע שהכשילם בחטא החמור הלזה, והתחננו שיסיר ויבטל אותו מאתם. לגמרי שלא יבוא שוב להסיחם ולהדיחם לרשתו כמו שהטעה אותם עכשיו לדבר נגד ה' ומשיחו, ולא יעבירם עוד על דעת קונם חס ושלום.

וכנגד זה ציווהו הקב"ה לעשות לו נחש נחושת ולהשימו על נס, והורה בכך

לישראל עם קדוש שכדי להסיר מהם את הנחש הקדמוני הוא היצר הרע, עליהם להביט עליו ולהסתכל בו בהתבוננות למצוא את חסרונותיו ואת מגרעותיו ואת הרעה הגדולה הנגרמת לאנשים ההולכים אחר פיתויו, ומתוך התבוננות זו להגיע להחלטה שמעתה הם משעבדים את לבם לאביהם שבשמים לעשות רצונו ולעבדו ברצון שלם, ולא מתייחסים יותר להגי ההבל שמנסה היצר להלעיטם כדי למשכם במלחעות רשע (ראה כע"ז בספר חפץ חיים עה"ת).

וזהו איפוא העצה המובחרת איך להנצל מצפורני היצר ותחבולותיו הערמומיות, שמבקש בכל עת ובכל שעה להסיר את האיש הישראלי מלפני הבורא ית' ותורתו הקדושה, בכל מיני דרכים ואופנים שהוא מחדש וממציא מידי רגע ורגע, להיות האדם מתבונן בגודל רשעתו והפלגת רעתו העצומה, וישכיל להבין עד כמה אינו כדאי לשמוע בקולו וללכת אחרי.

לכן צריך כל איש ישראל הירא את ה' להיות עוסק בחשבון הנפש תמיד בכל עת ובכל שעה, ולא יניח יום אחד בלא חשבון מדוקדק על כל רגע ורגע מסדר יומו, וידע שהטובה הנראית לו מטובות העולם הגשמי אינם טובות אמיתיות, ואדרבה, לפעמים טומנות טובות אלו בחובן רעות ברורות רחמנא יצילנו, ומתוך כך יהיה שמור ומוצל מפני היצר הרע ויחסוך מעצמו עונש הגהנום, ולעומת זאת ירוויח שכר טוב הצפון לצדיקים בגן עדן מקדם.

ובמשל זה יתבונן כל אדם, ויבין שלאותו כפרי דומה כל מי שהולך אחר יצרו ומתפתה להתענג בתענוגי ההבל של העולם הגשמי, כי הוא חושב להרוויח ממה שילך אחר יצרו וישמח בכל הבלי העולם, אולם לעומת זה הוא מפסיד הרבה יותר לאין שיעור וחוקר כלל, כי הלוא כנגד כל רגע ורגע של הליכתו אחר יצרו יקבל עונשו באש הגהנום, ולצד זאת אף מפסיד תענוגי נצח בגן עדן העליון השמורים רק לגיבורי כח עושי דבר ה' המתגברים על יצרם והודפים אותו מפניהם.

15 אדם נבחר - יושב

אמנם יתכן לבאר עומק ענין הנחת הנחש על נס וכדרכה של תורה שמתפרשת בשבעים פנים, ואגב נבאר ג"כ מה שעשה משה רבינו "נחש נחשת" מחמת שלשון נופל על לשון, למרות שלא נצטוו על כך.

ידוע ומפורסם כי יש שני סוגי יצר הרע הנלחמים עם האדם לבטלו מלקיים רצון בוראו. יצר הרע א' הוא אותו יצור הבא אל האדם בגלוי ואינו מסתיר כלל שהוא היצר הרע, ולמרות כל זאת הוא מפתה את האדם לדבר עבירה ח"ו. כאשר היצר הרע מפתה את האדם בדרך זו, למרות שהוא מסוכן, הרי מכיון שהוא בא בגלוי יכול אדם ירא שמים להישמר ממנו ביתר קלות ולהתגבר עליו. אולם יש יצר הרע ב' היודע שאם יבא אל האדם בגלוי ידחה אותו האדם מכל וכל, ולכן הוא בא במרמה ובחלקלקות לשונו לפתות את האדם לעשות עבירה, באמרו שבעצם מעשה זה אינו עבירה אלא מצוה. יצר הרע כזה הוא מסוכן מאד, שהרי אין האדם יכול להישמר מפניו בקלות, מכיון שהוא מחשיבו ליצר טוב המטייע לו לעבוד את ה'.

הבעש"ט הק' זי"ע מפרש עפ"י רמז. שואלת הגמרא (שבת עה, א): "שוחט משום מאי מחיביב? רב אמר משום צובע". ופירשו התוספות (ד"ה שוחט): "אשוחט דעלמא קאי". מכאן הבעש"ט הק': "שוחט דעלמא" הוא היצר הרע השוחט את כל העולם על ידי שמפיל אותם ברשתו. והשאלה היא: "משום מאי מחיביב" - מדוע עתיד הקב"ה לשחוט אותו כמבואר בגמרא (סוכה נב, א), הלא זהו תפקידו לפתות את האדם לעבירה ולשם כך נברא? על כך מתרץ רב: "משום צובע" - תפקידו הוא רק לפתות את האדם לעבירות פשוטו כמשמעו, ולא שיצבע את העבירה בצבעים יפים ויעשה ממנה מצוה.

הגה"ק בעל "אבני נזר" מפרש עפ"י את המחלוקת בגמרא (חולין צא, א) על הפסוק (בראשית לב, כח): "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר" - רבי שמואל בר נחמני אמר כגוי נדמה לו, רבא בר עולא אמר כתלמיד חכם

נדמה לו. ביאור הענין הוא ע"פ מה שאמרו חז"ל [הובא ברש"י] כי מלאך זה שנאבק עם יעקב הוא שרו של עשו, וידוע ששרו של עשו הוא היצר הרע. והו שהשמיעונו חכמים אלו איך הוא דרכו של היצר הרע להילחם עם איש ישראל, כי לפעמים בא היצר הרע להילחם עם האדם בבחינת: "כגוי נדמה לו" - שהיצר הרע פועל בגלוי כגוי ומפתה את האדם לדבר עבירה, ולפעמים "כתלמיד חכם נדמה לו" - שהיצר הרע מתלבש באיצטלא של תלמידי חכמים, ובא לפתות את האדם ע"י שמוכיח לו שהעבירה איננה אלא מצוה.

והנה אותו יצר הרע המתלבש בלבוש של ת"ח נקרא בתואר "נחש", וכמו שכתוב בפרשת אכילת עץ הדעת (בראשית ג, א): "והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלקים". ומפרש התרגום אונקלוס: "וחייתו הוה 'חכים' מכל חיות ברא". והענין הוא שהתורה הקדושה רוצה לפרש לנו איך יתכן שהנחש הפיל את אדם וחוה ברשתו, הלא לפני חטא אכילת עץ הדעת לא היה בהם יצר הרע? לכן בא הכתוב לתרץ קושיא זו: "והנחש היה ערום מכל חית השדה" - הוא היה יותר ערמומי מכל חית השדה, ולכן היה יכול להתלבש באיצטלא של תלמיד חכם ולפתות את אדם וחוה בפלפולים שונים, שאדרבה מצוה גדולה היא לאכול מעץ הדעת.

והנה ראוי לדעת שכל החטאים שנזכרו בתורה לגבי דור דעה כדור המדבר, אי אפשר לפרשם כפשוטם אם לא על ידי התלבשות היצר באיצטלא של תלמיד חכם בבחינת עבירה לשמה. ורמז לכך: נח"ש - ראשי תיבות - נראה חכם שלם.

מעשה יובן עומק הענין שצוה הקב"ה למשה לעשות נחש ולתלות על נס. והענין הוא שהרי עיקר נפילתם של ישראל לדבר על המן היה בגלל שלא הרגישו שיש להם עסק עם אותו יצר הרע המתלבש באיצטלא דרבנן, וחשבו שכונתם לשם שמים לעבוד את ה' עם היצר הרע, ולכן כדי שישמרו מיצר הרע הזה בעתיד, צוה הקב"ה למשה לעשות נחש שרומז על היצר הרע ולתלותו על נס, לרמוז להם שיוזרו מאותו היצר המפתה את האדם בטענה שהוא רוצה להעלות את האדם על נס - להעלותו למדרגה גבוהה בעבודת ה'. וזהו שאמר: "והיה כל הנשוק" - מי שנתפתה מהיצר הרע שנתלבש באיצטלא דרבנן - "וראה אותו וחי" - כי יזכור שצריך לעמוד על המשמר גם כנגד יצר הרע כזה המפתה את האדם למצוה.

ולפי"י יש לבאר ג"כ מה שפירש רש"י על הכתוב: "והיה כל הנשוק וראה אותו וחי" - כל הנשוק, אפילו כלב או חמור נושכו היה ניזוק ומתנונה והולך, אלא שנשיכת הנחש ממהרת להמית, לכך נאמר כאן נאצל 'כל הנשוק' שבא לרבות נשיכת כלב או חמור וראה אותו - ראייה בעלמא, ובנשיכת הנחש נאמר והביט - והיה אם נשך הנחש את איש הביט וגו', שלא היה ממחר נשוק הנחש

להתרפאות אלא א"כ מביט בו בכונה". וצריך להבין עומק ענין נשיכת כלב וחמור שבזה מספיק רק לראות את הנחש, לעומת נשיכת הנחש שבזה צריך דוקא הבטה והתבוננות, שהרי ברור שיש כאן איזה לימוד נשגב בעבודת ההתגברות על היצר.

ולפי האמור הכונה היא, שאותו יצר רע שבא בגלוי אל האדם לפתותו לדבר עבירה, נמשל לכלב וחמור שאינם מסתירים כוונתם אלא באים בגלוי בבחינת "כלבים צועקים" ו"חמור נוקר", וכנגד יצר כזה אין צריך אלא להסתכל כלפי מעלה ולשעבד את לבו לאביו שבשמים ועי"ז יתבטלו. אך אותו היצר שנמשל לנחש שהוא מסתיר את כוונתו, והוא בא אל האדם בטענה שאין הוא אלא היצר הטוב הרוצה לסייע לו בעבודת ה', כנגד יצר קשה כזה צריך הבטה והסתכלות היטב כלפי מעלה, לבחון בעומק מהו באמת טוב ומהו רע המתלבש בלבוש של טוב.

[38] TORAS ZVI

We may suggest a second explanation of our pasuk, based on a concept drawn from the Vilna Gaon's commentary on Mishlei (7:14) and an explanation of Rav Chaim of Volozhin. Sometimes the yetzer hara attempts to dress up an aveirah as a mitzvah. It attempts to convince us that a specific action is a mitzvah, while in reality, it is just the opposite. It is said in the name of

the Chafetz Chaim that this is referred to in the final *brachah* of Ma'ariv: *Remove Satan from before us and from behind us*. The phrase *from behind us* alludes to the *yetzer hara* approaching us from behind and presenting an *aveirah* as a mitzvah. An example which the Chafetz Chaim himself gave is pushing oneself to stay up late to learn more Torah. This could be an expression of *ameilus*, of diligence in Torah study. But it could also be the *yetzer hara's* way of lulling us into a false perception that we are heroes, when, in reality, this could well result in a less productive, drowsy learning session in the morning. How can we counteract such tactics? How can we objectively discern whether an action is a mitzvah or an *aveirah*? Rav Chaim of Volozhin suggests that speed and

motivation are the litmus tests. If you feel yourself being suddenly and quickly drawn to perform the act (with no inner resistance), it is probably a dressed-up *aveirah* driven by the *yetzer hara*. If, however, there is resistance, then one is advised to consider and pause for thought, as it is more likely to be a genuine mitzvah.

* The lesson here is to identify the "real" mitzvos. "Fake" mitzvos are really smokescreens for *aveiros*. This is the *opening* that our *pasuk* in *Bereishis* may be alluding to and is something we must be very wary of. As the *Mesillas Yesharim* writes (Sec. 6), we must be increasingly aware and constantly analyzing ourselves to discern our true motivations, taking care to be especially careful and analytical when we want to adopt leniencies.

R. Schwab on Amalek

Why, now after nearly forty years of subsisting on the *mann*, did Bnei Yisrael complain about it?

The answer may be that now, for the first time in almost forty years, the Jews had tasted real food that they had bought from the Edomites. The Torah states (*Devarim* 2:6) — *You shall purchase food from them [the Edomites] for money so that you may eat; also water shall you buy from them for money so that you may drink*. Evidently, Bnei Yisrael began to consume bread and water even before they entered Eretz Yisrael, and once they tasted natural food, miraculous food from the Heavens no longer appealed to them.

People who indulge in physical pleasures will find difficulty in enjoying that which is purely spiritual. Spiritual pleasure is inversely proportional to the pleasure one derives from the physical world.

R. Hirsch

וישלח ה' בעם. וישלח in the *kal* means: to send, to set something in motion toward a goal. וישלח in the *pi'el*, however, usually means: to dismiss something, to release it, not to hold it back, to let it go its natural way and move about as it pleases. Thus: וישלח את הערב (Bereshis 8:7-8) וישלח, ויהי בשלח פרעה (Shemos 13:17) ויהי בשלח פרעה, וישלח את אביהם (ibid. 43:14) וישלח את בעיריה (ibid. 22:4), and elsewhere very frequently.

Here, too, the meaning is not: God sent snakes but, rather: He released the snakes, did not keep them back. Hence, it does not say here נחשים שרפים. These snakes had always existed in the wilderness. However, until this point, God, in His providence, had kept them away from the people. Now God removed this restraint, and the snakes of the wilderness reverted to their natural instincts — and bit the people. In *Devarim* 8:15, Moshe describes the wilderness, through which they had miraculously passed unscathed, as follows: המוליך במדבר הגדל והנורא נחש. שרף ועקרב וצמאון וגר. Thus, נחשים שרפים are as natural to the wilderness as

גם הנצי"ב מסביר את תלונתם של בני ישראל בפער שבין ההנהגה הניסית שבדור המדבר, כשהכל ניתן להם במתנה מלמעלה בחינת 'אתערותא דלעילא', לבין שאיפתם להנהגה טבעית של ארץ ישראל שבה יש לעמול ולהשיג דברים 'באתערותא דלתתא'. "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל" - ... שהיה אותו הדור כמו תינוק הנגמל מחלב ומתחיל לאכול, ושוב אין חלב אמו מתקבל עליו כל כך. כך היו מסתפקים הרבה מתבואת ארץ אדום ומואב. והמן לא נתקבל שוב להמון העם" (כא, ה). יש בטענתם משום התרסה כלפי ה"נהמא דכיטופא" (בלחם חסד). שבו הם שרויים במדבר. משנתקרבו לארץ וטעמו טעם לחם של בני אדם, שחורשים, קוצרים ואופים אותו בידים, ובזעת אפים. הם בוחלים ב"לחם

הנחשים השרפים הידועים

אלא שמכל מקום היה בתלונתם פגם בכניעה המוחלטת לרצון ה'. אמנם הם כבר לא היו בדרגתם של בני הדור הראשון ליציאת מצרים, אבל הם הרי היו בניהם, וגם להם היה אסור להעלות שמץ של הרהור על צורת ההנהגה שבה היו מונהגים.

כיון שנמצא בהם דופי של תלונה, עונשם לא איחר לבוא, כאמור (כא, ו): "וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים, וינשכו את העם".

רבינו בחיי בפירושו מדייק בלשון הכתוב שנאמר בו "הנחשים השרפים בה' הידיעה, ולא נחשים ושרפים סתם, באשר אלו לא היו בריות חדשות ושרפים סתם שנבראו באותה שעה, או שהגיעו לשם ממרחקים. היו אלו הנחשים השרפים שהיו מצויים עם ישראל כל ימי היותם במדבר. הרי בפירוש העיד על כך הכתוב (דברים ה, טו) בתאררו את ההשגחה המיוחדת שהיתה על עם ישראל במשך ארבעים שנות נדודיהם במדבר: "המוליך במדבר הגדול והנורא, נחש, שרף ועקרב וצמאון". אלא שעד כה נחשים אלו לא הזיקו לישראל, כדרך ששאר פגעי המדבר לא נגעו בהם לרעה, שהרי היו מוגנים באמצעות ענני הכבוד. אולם מאחר שישראל חטאו, כמו ניטלה חסינותם לשעה, וזה מה שעלה בחלקם.

R. Hirsch

ויאמר ה' וגו' והיה כל הנשוק וגו'. The sole purpose of the snakebites was to make the people see the dangers that lie in wait for them at every step in the wilderness, and to make them realize that it was only God's miraculous power that had kept these dangers away from them, so far away that they did not even have an idea of their existence.

And now, anyone who was bitten must fix the image of the snake firmly in his mind, so that it should always remain before him, even after God, in His grace, would keep the snakes away from him once more. In this manner the victim will remain aware of the existence of the perils through which God's special protection guides us safely every day and at all times without our even knowing it, perils that demonstrate to us how each breath of our lives is a new gift of God's goodness and might.

A person is capable of reconciling himself to any fate — even the routine that makes him impatient because he did not "win the lottery" of a special gift from God — if only he will regard himself always as one who was saved from danger by God's grace and given back his life as a gift. A person will feel this way if he considers the precipice along whose

narrow edge runs the path of all our lives, a precipice which the benevolent God screens from our view, lest we become dizzy, and over which He carries us in His power and goodness as on eagles' wings. A person would bless God for dealing kindly with him, if he would only see הנחשים השרפים which lurk on our path unseen, and which only God's almighty providence renders harmless.

ומה נפלא להבין עפ"י את התיקון על חטאם: "ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשור וראה אותו וחי". והוא על פי מה ששנו חכמים בלשון המשנה (ר"ה כט, א): "וכי נחש ממית או נחש מחיה, אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נווקים". פי' שהתיקון הוא שיהיה להם קשר צמוד עם אביהם שבשמים, היפך הנחש שאין לו שום קשר עם הקב"ה, ועי"ז יתקנו מה שגמרו במן שתכליתו ג"כ לקשר את ישראל עם אביהם שבשמים.

והנה כל התכלית של ראיית הנחש שיסתכלו כלפי מעלה וישעבדו את לבם לאביהם שבשמים. ללמדנו שכל מכה שאדם מקבל אפילו קלה היא כדי שיתעורר בתשובה ויתקרב לה'.

ואפילו שחמור נשכו או כלב נשכו הרי זה כדי להזכירו לחזור בתשובה, אך כשאנו שם לבו לזאת, ואינו חוזר בתשובה ואינו מפשפש במעשיו מקבל עונש יותר גדול, כנשיכת נחש שממהרת להמית.

וצריך לשום על לבו למה נענש, שזהו משום שחטא והרע מעשיו, וכמו שכתוב (דברים לא, יז): 'על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה'. וצריך שיהיה 'זהביט', דהיינו להתבונן היטב במעשיו, כי כל עונש זה לא סתם, אלא כדי לעוררו לתשובה ואז כשחוזר בתשובה, ומשעבד לבו לאביו שבשמים, פוסקים ממנו היסורים.

33 באר חוקת משה תפז

אתה אומר: עשה לך שרף ושים אותו על נס. והיה כל הנשור וראה אותו וחי. וכי נחש ממית או נחש מחיה, אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים, ואם לאו היו נימוקים, נמצא שכל כוונת עשיית הנחש היה בכדי לעורר אותם להסתכלות עמוקה של חשבון הנפש - שיש עמה תשובה.

ולכן בחר משה לעשותו מנחשת. לרמוז להם מה שנאמר (קהלת י' י"א) אם ישור הנחש בלא לחש, ואין יתרון לבעל הלשון. כלומר, שהנחש אינו נושך מעצמו אלא הכל מן השמים, ורק לאחר שנלחש לו מגבוה שינשור הוא נושך, וזוהי הסמיכות: ואין יתרון לבעל הלשון, היינו שנענשו על שדברו סרה באלקים ובמשה, ולפיכך עשה אותו מנחשת ולא מעור של נחש. כי בעורו של נחש היה עוד מקום לסעות שהנחש נושך כאילו מעצמו, אמנם כאשר נעשה מנחשת, הסתכלו בו מתוך התבוננות שכשם שנחש מנחשת אינו יכול להזיק, כך גם נחש משה אינו יכול להזיק ללא לחש, ואם כן נגזר משמים, וצריכים לשעבד את הלב לאביהם שבשמים.

האי. מר בריה דרבינא אמר: אפילו נהפך לו חלוקו. רבא, ואיתימא רב חסדא, ואיתימא רבי יצחק, ואמרי לה במתניתא תנא: אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים".

ומסבירים בשם הבעש"ט הק', מדוע כאלו דברים קלים נחשבים לייסורים, אלא ההסבר שכל הסיבה של היסורים היא כדי לעורר את האדם לחזור בתשובה, וכיון שאדם מבין כבר בייסורים קלים, שהם לא באו סתם אלא כדי לעוררו, ואכן הוא שב בתשובה, אזי ניתן להסתפק בסימן מועט זה, ואין צורך בסימנים גדולים. (ראה מש"כ עוד בזה לעיל בפרשת שלח יד, ט).

הנה רואים כאן דבר מופלא עד מאוד כשנתבונן בדבר, שהרי השי"ת בעצמו אמר למשה רבינו שיעשה שרף ושים אותו על נס - והיה כל הנשור וראה אותו וחי. והנה על כך שואל התנא במשנה: וכי נחש ממית או נחש מחיה? והדבר צריך הבנה הרי השי"ת בעצמו אמר לעשות הסגולה הזאת, ולכן בוודאי נחש ממית ונחש מחיה.

אלא לימוד גדול רמזו לנו בזה, שאפילו סגולה שהשי"ת בעצמו אמר לעשותו, עדיין צריכים לחזור בתשובה ולשעבד את לבם לאביהם שבשמים, ורק אז הסגולה פועלת.

ובפרט בזמנינו שנחלשן המוחות מאד, וכל אחד שיש לו איוו צרה ח"ו, מיד הוא מחפש ועושה סגולות. אך עלינו לדעת שכל הסגולות עוזרות רק אם חוזרים בתשובה, כי אין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה'.

אכן, כל הסגולות הן חשובות ומועילות, שהרי רובן נאמרו מפי גדולי ישראל שבכל הדורות. אך יחד עם זאת צריך לשוב בתשובה ולשעבד את לבנו לאבינו שבשמים, ואז בוודאי יש תועלת בכל הסגולות.

ובנוסף לכך מרומז בזה, שצריך להסתכל כלפי מעלה, היינו להסתכל על השמים כי זה מביא יראת שמים, כמו שאיתא בכתבי האר"י זק"ק סגולה ליראת שמים להסתכל תמיד לשמים כמו שכתוב (תהלים ה, ד-ה): 'כי אראה שמיך מעשי אצבעותיך וגו', מה אנוש כי תזכרנו, ולכן ראוי לדור בבית שיש בו חלונות.

36 רסו ברכת חוקת מרדכי

ה"רצון", ה"תחושה", ה"הרגשה", כל אלו כלולים במילה "לבי". הלב, הוא משכנם של כל אלו.

☆☆☆

וכשמשכיל האדם להתעלות ולהחדיר בתוך ליבו, רצונותיו וחשקו, את תכלית כל התכליות, באופן שכל אישיותו תהא, לא רק עומדת לרשותו יתברך, אלא עומדת לכמיחתו יתברך -

זהו "משעבדים את ליבם" לאביהם שבשמים. - היינו, כל טיפה של רגש, רצון וחשק.

- היינו, כשכל אלו בנויים בתוך עצם מציאותו.

הלא זהו עומק ביטויו של דוד המלך: "צמאה לך נפשי, כמה לך בשריי" (ותחלים טג, ב).

- "לך".

- "לך".

זה הוא "לבי ובשרי ירננו לא-ל חיי" (שם פד, ג).

☆☆☆

וזהו "משעבדים את ליבם". משום שרק זה "יעבוד" על ליבו, על "רצונותיו" ו"חשקו", כך שיהיו בנויים כשהם "מסתכלים כלפי מעלה".

היינו, לא קיימת שום מציאות, שום דבר אחר, מאשר "מעלה" -

- "אין עוד מלבדו!"

- ממש -

זהו "משעבדים" את ליבם.

כי ה"לב" עצמו, ממש משועבד הוא לרצונו של מקום.

זה אינו רק "צייטון". זהו "משועבד"!!!

וה"השתעבדות", היא היא אשר תנצח במלחמה.

- היא היא אשר תרפא את כל נשוכי הנחש.

כי סוף כל סוף, מה שממית, או מפיל לפני האוייב, היא ההרפייה מן ההשתעבדות והדבקות באב שבשמים.

וטוף כל סוף, מה שגורם את הנמק מנשיכת הנחש, היא ההרפייה מן ההשתעבדות והדבקות באב שבשמים.

ולכן, אם יצליחו לחזור ולהביא עצמם לידי דבקות מלאה, שיעבוד מלא, היינו "כל הלב", לאביהם שבשמים -

הרי ודאי כי יהיו "מתרפאים" ויהיו "נוצחים".

ר"ע מברטנורא: "משום דאירי לעיל בכונת הלב תני גמי להך דאית בה בשעה שמכוונים לבם לאביהם שבשמים הם מתגברים".

ס"ח ע"ה

שער שני

הרי כאן מבארת המשנה מהי כוונת הלב, ויש בה שני ענינים: הסתכלות כלפי מעלה והיא המחשבה, כי בודאי הרמת העיניים בלי מחשבה אינה כלום. והשתעבדות להקב"ה והוא ברצון. הרי כוונת הלב היא מחשבה על הקב"ה, ועל ידה מתעורר הלב להשתעבד ברצון לעבודתו.

למדנו בזה מהי כוונה בתפילה, וזאת לא כפי שהגנו מורגלים לכוון פירוש המלות לבד; תיבות התפילה הן מובדלות במה "להסתכל כלפי מעלה" במחשבה נכונה, ועיני נעיר הרצון להתקרב אל הקב"ה בעבודה. מחשבה גרידא אינה תפילה אלא תורה. אם יתאמץ אדם לחשוב מחשבות גדולות על "הגדול הגבור והנורא" - זוהי מחשבה של תורה, ולא תפילה. אבל אם יחשוב על "הגדול הגבור והנורא" ויתענג על ה' בתיבות התפילה" כלשון הנפיה" (ב, א), וזוהי תעורר בלבו רצון להתקרב אליו ית' ולעמוד לפניו - זוהי כוונה בתפילה. ובדוק ומנוסה הוא: אם אדם בגשתו להתפלל יעורר מחשבה וגם רצון - יצליח בתפילתו.

ננסה להתלמד בכוונת הלב לפי מתכונת זו בפסוק ראשון של קריאת שמע פעם ביום. אנו חוזרים בזה לשלב הראשון של ההתלמדות במחשבה, והיינו לרכו את המחשבה מבלי לתת לה לסטות לענין צדדי. כדי להגיע לזה, יש לעשות הפסקה קטנה אחרי הבוחר בעמו ישראל באהבה ולהתכונן למה שהולכים לומר ולכוון, ואח"כ נגיד שמע ישראל בריכוז המחשבה וברצון לקבל עול מלכות שמים.

כאשר נגיע בע"ה לעבודת התפילה נחזור לענין הכוונה. כאן כוונתנו להתלמד במחשבה המצטרפת להתעוררות הרצון.

סיום הו'עדים למחשבה

נחתום פרק זה בהערה אחת, למבינים.

"ויהי אף אלקים כי הולך הוא" כו' (בלק, שלישי) - הדבר רע בעיני ה' - והוא הולך, לבדו. "ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור ונערותיה הולכות" כו' - הולכות למות לפי שמיהו בה', על דרך הנהגה אנכי הולך למות' בעשו; הן הלכו לבדן, בלי בורא, כמו עשו, וזוהי הליכה למיתה (שמות, שני).

אין לאדם ללכת "לבד", בלי בוראו עמו. "כי לית חן הם לראשך" (משלי א, ט). התורה היא סוד של ליווי, שלא נלך לבד בדרך חיינו, וזוהי תכלית אדם בעולמו. ללכת עם בוראו ולא לבד; "ויתהלך חנוך את האלקים", "את האלקים התהלך נח", "התהלך לפני ה' היה תמים", "אחרי ה' אלקים תלכו": אתו, לפניו אתרי ית', אבל לא לבד.

וזאת בתורה וביראה, במידות ובמעשים. גם במחשבה, ובמחשבה בתורה, יש בחינה של הליכה לבד ויש הליכה אתו ית'. מחשבה אמיתית היא הממשותת תמיד את קירבתו ית'. תתכן מחשבה בתורה, נכונה וטובה, אבל בלעדיו ית', וגם זוהי בחינה של הליכה לבד. כוונת הלב, אמרנו, היא שילוב מחשבה ורצון. תפילה במחשבה לבד בלי רצון - תורה היא ולא תפילה. אך גם במחשבת התורה יכול להיות צליל של רצון להתקרב, במישוש רצון ה' או בהלכה למעשה.

תנ"ך

רמח"ל מבאר מהו המכונה המשותף לכל עניני עבודת ה', וכך כתב (דרך ה' א, ד, ו), "והנה שורש כל ענין העבודה הוא, היות האדם פונה תמיד לבוראו, והוא שידע ויבין, שהוא לא נברא אלא להיות מתדבק בבוראו, ולא הושם בזה העולם אלא להיות כובש את יצרו ומשעבד עצמו לבוראו * בכח השכל", להשתמש בכל האמצעים כדי לפנות תמיד אל השי"ת, "הפך תאות ההופר ונמייתו, וידיה מנהיג את כל פעולותיו להשגת התכלית הזו ולא יטה ממנו". בודאי לא בא הרמח"ל לחדש כאן שעל האדם לכבוש את יצרו הרע, ולהפעיל את השכל נגד תאוות החומר, אלא כוונתו היא שהתוצאה מכבישת היצר ושלטון השכל היא הפנייה התמידית אל השי"ת, כי כאשר היצה"ר שולט - אדם עוסק במלוי תאוות הגוף ועניני עולם הזה כמטרה בפני עצמה ולא כאמצעי לעבודת ה', ואז בודאי אינו פונה להשי"ת ועבודתו, לעומת זאת כאשר האדם מנצח את יצרו ותאוותיו ועושה מצוות בזה הוא פונה אל הקב"ה.

41 הארת פני ה' או התעלמו היא סיבת כל מצבי האדם

באותה מידה שהאדם סר מרע ועושה טוב, ובכך הוא פונה אל השי"ת, השי"ת פונה ומאיר פניו אליו, וכגודל הארת הפנים כך תגדל מדרגת השלמות של האדם, כפי שכתב (דרך ה', שם י) "ואולם סיבת כל מצבי האדם, חשבתו ובהירותו, הנה היא הארת פניו יתברך שמו א"ל, או התעלמו ממנו, וכמו שזכרנו לעיל, כי הנה כל מה שהאדון ברוך הוא מאיר פניו, מתרבה הוודק והשלמות בפי שהגיעה לו הארתו, וכפי שיעור ההארה כך הוא שיעור השלמות והוודק הנמשך ממנה", מפני שהקב"ה הוא השלם האמיתי, ומקור וסיבת כל השלמות והמעלות שזוכה בהן האדם, לכן ככל שהשי"ת מאיר פנים לאדם, כך הוא מזדכך ומשתלם יותר, "והפך זה ההעלם", ככל שהקב"ה מסתיר פנים מן האדם, כך מתרבה גסות חומריותו והוא יורד ממדרגתו.

מכיון שמצבו ומדרגתו של האדם תלויים במידת הארת פני ה' אליו, לכן ביקש דוד המלך בתהלים (פ) שלש פעמים בפרק אחד "והאר פניך ונושעה", ואמרו חז"ל (מדרש תהילים) "אנו אין לנו אלא הארת פניך הוי האר פניך".

42

חובת הבטחון בכל פרטי המעשים

"והוסיף המקרא הזה על מה שאמר תהילה בנפח אל ה' בכל לבבך", לכאורה יש להקשות מה יש להוסיף במעלת הבטחון יותר מיבטח אל ה' בכל לבבך, ועל כך מבאר "כי יש מי שבטח בהשי"ת בכלל ומאמין כי הפך בידי שמים ובטח בו, ולא יבטח באדם אחר, וגם ולא בכוחו ובשכלו של עצמו, וא"כ מה חסר לו בשלימות מעלת הבטחון? "אך לא ישיב ענין הבטחון אלא לבו בפרטים, ר"ל בכל מעשה אשר יעשה, על כן אמר * בכ"ל דרכיך דעהו", ההדגשה היא על "בכל", "פירוש, בכל פרטי מעשיו, בכ"ל דרך ופעולה זכרהו", בכל עת שעושים משהו צריכים לזכור ולהרגיש שבאמת השי"ת הוא העושה "והשב אל לבך כי אין לך כח ויכולת בפועל ההוא, ואיננו בידך רק ביד השם".

"וזה הענין נכבד מאוד", היינו הבטחון בה' בכל פרט הוא ענין נכבד, שכדי שיהיה חקוק בנפש צריך להתרגל בו הרבה, כלומר בכל פרט שעושים צריך לחשוב ולהרגיש שעשיית הפעולה והצלחתה הן בידי השי"ת, שרק הוא ית' יכול להצליח את מעשי האדם, "וע"י ההרגל הזה תקבל הנפש המתאוות אל הבטחון", על ידי ההרגל תגיע למדרגה שהנפש תרצה לבטוח תמיד בהשי"ת.

בין כך ובין כך, מאחר שלא הנחש ממית ולא הוא המחיה, צריך עיון מדוע הוצרכו ישראל לנחש בכלל? הרי די היה אם היו מצטווים להרים עיניהם כלפי אביהם שבשמים, לכון אליו את ליבם ולשוב בתשובה על חטאם. מדוע היו ישראל זקוקים להמחשה של הנחש, שבאמצעותו היו אמורים להביט למרום?

תשובה מקורית משיב על כך ה"אמרי אמת" (ת"צ). הוא מטעים פי מאחר שבני ישראל באותה שעה כשלו ונלכדו במוקשי החטא, חטאם גרם להם שלא יכלו להסתכל ישירות כלפי מעלה. לפיכך הם נזקקו להסתייע באמצעי, הוא נחש הנחושת שעזר להם להתעלות מחטאם ולכוון את ליבם לאביהם שבשמים.

עוד טעם לשבח מוסיף על כך ה"אמרי אמת" (ש"ס). כדי להירפא היו ישראל זקוקים לא רק להביט כלפי מעלה, אלא גם לחזור לשורשי חטאם, כדי לתקנם מיסודם. הרי זה כלל גדול בדרכי העבודה. כדרך שברפואת הגוף לא די להשתמש בסמי מרפא שירגיעו את הכאבים, אלא צריך לחשוף את שורשי המחלה ובהם לטפל בצורה יסודית, כך גם במחלות הנפשיות. אף בזה היו ישראל צריכים להיזכר בסיבת החטא שגרם להם ללקות על ידי הנחשים. הן חטאם היה במה שנכשלו בלשונם ובדבריהם, זאת היו צריכים להשית אל ליבם על ידי ההסתכלות בשרף שעל הנס. עליהם היה לתקן חטא זה בצורה יסודית, ועל ידי כך ניצלו מפגעי הנחשים הממיתים.

כי איני רוצה לשמוע את קולך. והנה אחז"ל (תענית ח.) לעתיד לבוא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש ואמרים לו, ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל וכו', אתה מה הנאה יש לך, היינו שכל החיות דורסות וטורפות לצורך מאכלן ואילו הנחש נושך בני אדם והורגן בלא שום צורך והנאה. והיינו שהנחש הוא הרע הגרוע ביותר, שהרי יש לו תמיד מה לאכול ובכ"ז הוא מטיל ארס והורג בני אדם סתם ללא שום צורך, ובה מתבטא הרע של הנחש, שאינו מכיר טובה ואינו מסתפק במה שניתן לו. ועונש זה נתן הקב"ה לישראל מדה כנגד מדה, שהנחש מזונו מצוי לפניו תמיד ובמקום להכיר טובה על כך הריחו משחית ומריע בהיותו הרע הגרוע ביותר, ודוגמת זה הוא החטא של ישראל שיש להם את המן לאכול והבאר לשותות ועם כל זה אינם מרוצים בהנהגתו ית' וטוענים כי אין לחם ואין מים. ובפרט זה חטאם חמור יותר מכל שאר החטאים של ישראל במדבר, שכאשר התלוננו על חסרון אוכל או מים אין זה דומיא דנחש, אבל כאן היה להם כל מחסורם ואעפ"כ לא היו מרוצים והיה לבם חלוק על המקום, שזהו הפגם הגדול ביותר מה שיהודי אינו מקבל את רצונו ה' איך שמתנהג עמו, והוא בדומה לנחש שעפר לחמו והורג בני אדם אף שיש לו כל צרכו.

וזהו שאמר הקב"ה למשה שיעשה נחש הנחשת והיה כל הנשך והביט אל נחש הנחשת וחי. כי בחטא זה אין אדם מכיר בחטאו, שלכאורה לא עשה מאומה ומה בכך שאיננו מרוצה. ע"כ היה צריך שיביט אל נחש הנחשת, שיתבונן ויכיר את גודל חומרת החטא בזה שאינו מרוצה בהנהגת הבורא שהוא כדוגמת הנחש, ורק כאשר הביט בכוונה והכיר בחטאו ושבר לבבו ושיעבדו לאביו שבשמים, אז נתקבלה תשובתו וחי, אבל ללא והביט אינו מכיר כלל שזה חטא.

לכשתמצוי לומר החסרון השורשי הגורם לכל החטאים טמון במדות רעות. ואם כן עקירת השורש, יובעת הרע מקרבך, מתבצעת עם עבודת תיקון המדות.

כדברי רבינו הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע (נועם אלימלך פרשת תזריע): "מדות המגונות שהם שורש כל החטאים, שעל ידי מדות רעות בא אדם לכלל חטאים", ובכן "התורה מלמדת האדם דרכי ה' בהדרגה, דהיינו שמתחילה צריך האדם לתקן המדות שבו, דהיינו: הגאווה, והתאוה והחמדה, והשקר, והחנופה, ושאר המדות המגונות, אשר כל מדה לעצמה יש לה ענפים רבים עד אין מספר, וצריך האדם להשכיל מאוד לעמוד עליהם, ויעזר עליהם

"יבזה ביארנו מאמרם ז"ל: 'הרוצה לעקור עבודה זרה מארצו צריך לשרש אחריה', כי הנה באמת המדות הרעות הן הן שורש לכל העבירות... ועל כן אם רואה אדם שבא לידי עבירה, בשוגג או במזיד, קלה או חמורה, ורוצה לשוב בתשובה, אם לא ישוב רק על העבירה שעבר, ולא יתן לב לעקור המדה הרעה מלבו שממנה בא לעבור העבירה הלז, הרי הוא קרוב לחזור לסורו, ולמחר יחזור ויעבור, כיון שעדיין תאות המדה חזקה בלבו. ולזה אמרו ז"ל מפני תקנת השבים: 'הרוצה לעקור עבודה זרה מארצו, שרוצה לעקור העבודה שהיא זרה, שהיא העבירה, שלא לבוא עוד לעבור העבירה הזו, אין לו תקנה כי אם לשרש אחריה', לחפש בשרשה, מאין נמשך אליו שיבוא אל העבירה הלזו, מאיזה מדה רצה בלבו" וכו'.

וכן כתב עוד בספרו הקדוש סידורו של שבת (חלק א שורש ו ענף ג): "הרוצה

לעקור עבודה שהיא זרה מאתו, היא העבירה הארורה שעבר, ורוצה לעקרה שלא יבוא עוד לעשותה, מה יעשה? ישרש אחריה, כלומר להסתכל על שורשה, על מה אדניה הוטבעו, מאיזה מדה רעה שבו בא לעבור העבירה הזאת."

כדוגמא לדבר כתוב: "למשל אם עבר בגניבה וגזילה ואונאה, הנה שורשה נלקח מחמדת הממון שבו, שרוצה ומתאוה וחומד להרבות הון מהבל, וכל מה שיש לו הכל אינו מספיק לו ואינו די לו, ויותר יותר צריך לו, ועל כן הוא פועל ועושה בכל עוז כוחו לרמות את חבירו ולהונות אותו במקח וממכר ובשעת משא ומתן, ואם אף זה אינו די לו מעט מעט בא לידי גניבה גמורה או גזלה". אם כן כשבא לשוב ולחדול מעושי ידיו, יש לו לעקור ולהעביר מקרבו מדה רעה זו של חמדת הממון, וירגיל עצמו במדת (אבות ד א) "השמח בחלקו" ואז ממילא לא